

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 481/2024-47

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Molnára (sudca spravodajca) a sudcov Ivana Fiačana a Ľuboša Szigetiho v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľov [REDACTED] a [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED], zastúpených JUDr. Danielom Tarbajom, advokátom, Zámocká 525/28, Stropkov, proti rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1VCdo/4/2022 z 28. marca 2023 takto

r o z h o d o l :

1. Rozsudkom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1VCdo/4/2022 z 28. marca 2023 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, základné právo na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 ústavy a čl. 38 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd, právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a právo na účinný prostriedok nápravy a spravodlivý proces podľa čl. 47 Charty základných práv a slobôd.
2. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1VCdo/4/2022 z 28. marca 2023 **z r u š u j e a v e c v r a c i a** Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie.
3. Najvyšší súd Slovenskej republiky **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľom trovy konania **1 165,19 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľov do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Ústavnej sťažnosti vo zvyšnej časti **n e v y h o v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľov a skutkový stav veci

1. Ústavnému súdu bola 30. júna 2023 doručená ústavná sťažnosť sťažovateľov, ktorou namietajú porušenie svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej

republiky (ďalej len „ústava“), čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“), na zákonného sudcu podľa čl. 48 ods. 1 ústavy a čl. 38 ods. 1 listiny, práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, práva na ochranu spotrebiteľa podľa čl. 38 Charty základných práv a slobôd Európskej únie (ďalej len „charta“) a práva na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý proces podľa čl. 47 charty napadnutým rozsudkom najvyššieho súdu označeným v záhlaví tohto nálezu. Napadnutý rozsudok žiadajú zrušiť, vec vrátiť najvyššiemu súdu na ďalšie konanie a priznať náhradu trov konania.

2. Zo sťažnosti a z jej príloh vyplýva, že sťažovatelia boli žalobcami v spore o vydanie bezdôvodného obohatenia v sume 1 669,42 eur s príslušenstvom, vedenom pred Okresným súdom Poprad (ďalej len „súd prvej inštancie“) pod sp. zn. 15C/12/2016. Súd prvej inštancie v označenom konaní rozhodol v poradí druhým rozsudkom z 21. januára 2020 tak, že ich žalobe vyhovel v časti istiny a úroku z omeškania vo výške 8 % ročne z dlžnej sumy od 11. apríla 2017 do zaplatenia a vo zvyšnej časti žalobu zamietol. Na základe odvolania rozhodol Krajský súd v Prešove (ďalej len „odvolací súd“), ktorý rozsudkom sp. zn. 9Co/21/2020 z 13. októbra 2020 zmenil rozsudok súdu prvej inštancie tak, že žalobu sťažovateľov zamietol. Sporným v základnom konaní bol výklad § 4 ods. 2 písm. i) zákona č. 258/2001 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o zmene a doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 71/1986 Zb. o Slovenskej obchodnej inšpekcii v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 258/2001 Z. z.“), konkrétne otázky, či v zmysle označeného ustanovenia zákona je potrebné, aby zmluva o spotrebiteľskom úvere obsahovala číselné vyjadrenie toho, aká je konkrétna vnútorná skladba tej-ktorej anuitnej splátky (istina, úroky a poplatky). Kým súd prvej inštancie bol toho názoru, že to je potrebné, odvolací súd dospel k záveru, že to potrebné nie je.

3. Proti rozsudku odvolacieho súdu sťažovatelia podali dovolanie, ktoré založili primárne na nesprávnom právnom posúdení za judikatúrnej situácie podľa § 421 ods. 1 písm. a) Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), teda pri odklone od praxe dovolacieho súdu (sp. zn. 4Cdo/122/2019 z 29. apríla 2019). Pre prípad, že dovolací súd by neidentifikoval odklon, formulovali právnu otázku, ktorá podľa ich názoru ešte dovolacím súdom riešená nebola – či z jazykového a logického výkladu § 4 ods. 2 písm. i) zákona č. 258/2001 Z. z. vyplýva potreba členenia splátok na splátku istiny, úrokov a poplatkov [§ 421 ods. 1 písm. b) CSP]. Zároveň poukázali na možnú rozdielnosť rozhodovania v tejto otázke, keď dovolací súd vo veci sp. zn. 1Cdo/183/2018 z 25. februára 2020 dospel v tejto otázke k odlišnému záveru ako v prípade sp. zn. 4Cdo/122/2019 z 29. apríla 2019 [§ 421 ods. 1 písm. c) CSP]. Sťažovatelia v dovolaní uplatnili aj zmätočnosť konania v podobe vady podľa § 420 písm. f) CSP, keď tvrdili, že odvolací súd nereflektoval a nevysporiadal sa s ich námietkami.

4. Trojčlenný dovolací senát 5C dospel k záveru, že vec je potrebné predložiť veľkému senátu, pretože namietaná právna otázka je dovolacím súdom riešená rozdielne. Prekladajúci senát vyslovil názor, že nie je možné vyvodiť záver, ktorý by požadoval potrebu členenia splátky na presný rozpis plánovanej amortizácie dlhu, teda rozpis splátok úveru po častiach (istina, úrok a poplatky). Najvyšší súd si na účely zjednotenia názorov v tejto otázke vyžiadal stanoviská viacerých univerzít, ako aj generálneho prokurátora Slovenskej republiky. Väčšina týchto stanovísk korešpondovala s názorom predkladajúceho senátu 5C okrem prípadu Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, ktorá vo svojom stanovisku gramatickým výkladom dospela k záveru o potrebe členenia jednotlivých splátok úveru na časť istiny, úroku a poplatkov. Veľký senát porovnaním znenia smernice Rady

č. 87/102/EHS (transponovanej do znenia zákona č. 258/2001 Z. z.) a neskoršej smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES [transponovanej do nového zákona č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 129/2010 Z. z.“)] dospel k záveru, že neskoršia smernica zrušila a nahradila smernicu Rady č. 87/102/EHS, pričom sporné ustanovenie zákona č. 258/2001 Z. z. je totožné so znením § 9 ods. 2 písm. k), resp. i) zákona č. 129/2010 Z. z. V nadväznosti na to, pokiaľ novšia smernica, ktorá nevyžaduje takéto rozčlenenia splátky a stanovuje tzv. maximálnu harmonizáciu [argumentácia podporená rozsudkami Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len „Súdny dvor“) – C-42/15 z 9. 11. 2016 a C-331/18 z 22. 5. 2018] – pričom skoršia smernica bola v režime minimálnej transpozície – je podľa najvyššieho súdu potrebné vzhľadom na totožnosť vnútroštátnej úpravy dospieť k záveru, že ani skoršia smernica nevyžadovala vnútorné rozčlenenie jednotlivých splátok na istinu, úrok a poplatky. Vychádzajúc z uvedeného, najvyšší súd konštatoval, že z § 4 ods. 2 písm. i) zákona č. 258/2001 Z. z. nie je možné vyvodiť záver, ktorý by požadoval potrebu členenia splátky úveru po častiach (istina, úrok a poplatky). Na základe tohto záveru a konštatovanej neexistencie vady podľa § 420 písm. f) CSP najvyšší súd dovolanie zamietol.

II.

Argumentácia sťažovateľov

5. Sťažovatelia v sťažnosti predovšetkým namietajú, že zo záverov veľkého senátu v napadnutom rozsudku vyplýva, že dovolací súd si v podstate uzurpoval postup, ktorý prináleží Súdnemu dvoru, a uskutočnil výklad noriem únieového práva (smernice Rady 87/102/EHS a smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES) a ich vzájomného vzťahu. Sťažovatelia kladú otázku, či na vnútroštátnu právnu úpravu patriacu do pôsobnosti smernice Rady 87/102/EHS a zmluvu o úvere na základe nej uzatvorenú je možné aplikovať výklad smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES. S poukazom na viazanosť Zmluvou o fungovaní Európskej únie sú sťažovatelia toho názoru, že dovolací súd mal svoje konanie prerušiť a vec predložiť Súdnemu dvoru s prejudiciálnou otázkou, keďže rozhodoval ako posledná inštancia v rámci vnútroštátneho všeobecného súdneho systému a interpretoval únieové právo, pričom interpretáciu vnútroštátnej normy, ktorá má pôvod v práve Únie, je v zásade možné považovať za interpretáciu inštitútu únieového práva. Keď najvyšší súd vec Súdnemu dvoru nepredložil, došlo k porušeniu ich označených práv na súdnu ochranu a spravodlivý proces, ako aj práva na zákonného sudcu, práva podľa charty na ochranu spotrebiteľa (čl. 38 charty) a na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý proces (čl. 47 charty). V súvislosti s interpretáciou únieového práva tvrdí, že táto je zjavne sporná, keďže dovolací súd musel zjednocovať rozdielnú judikatúru, a preto bolo jeho povinnosťou obrátiť sa na Súdny dvor.

6. Ústavný súd uznesením č. k. II. ÚS 481/2024-13 z 8. októbra 2024 prijal ústavnú sťažnosť sťažovateľov na ďalšie konanie v celom rozsahu.

7. Následne ústavný súd 29. októbra 2024 vyzval najvyšší súd na vyjadrenie sa k vecnej stránke prijatej ústavnej sťažnosti. V rovnaký deň písomne upovedomil zúčastnenú osobu (Slovenskú sporiteľňu, a. s.) o jej práve vyjadriť sa k prijatej ústavnej sťažnosti.

III.

Vyjadrenie najvyššieho súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľov

8. Vyjadrenie najvyššieho súdu sp. zn. KP 3/2024-424, Cpj 266/2024 zo 6. novembra 2024 bolo ústavnému súdu doručené 18. novembra 2024 spolu s dotknutým súdnym spisom. Najvyšší súd vo svojom vyjadrení odkázal na vyjadrenie predsedníčky občianskoprávneho kolégia najvyššieho súdu, pričom rozhodnutie o sťažnosti ponechal na úvahe ústavného súdu. Predsedníčka občianskoprávneho kolégia vo svojom priloženom vyjadrení zotrvala na závere, že z textu zákona č. 258/2001 Z. z. nemožno vyvodiť, že existuje potreba členenia splátky na presný rozpis plánovanej amortizácie dlhu, teda rozpis splátok úveru po častiach (istina, úrok a poplatky). V súvislosti s námietkou výkladu noriem únieového práva uviedla, že sťažovatelia za smerodajnú považovali otázku, či smernica Rady 87/102/EHS sa má vykladať v tom zmysle, že bráni tomu, aby členský štát vo svojej vnútroštátnej právnej úprave stanovil, že zmluva o úvere, ktorá patrí do pôsobnosti smernice, musí obsahovať údaj o výške, počte a termínoch splátky istiny, úrokov a iných poplatkov (tzv. rozčlenenie splátky). Za ďalšiu podstatnú otázku považovali to, či na vnútroštátnu právnu úpravu patriacu do pôsobnosti smernice Rady 87/102/EHS a zmluvu na základe nej uzatvorenú je možné aplikovať výklad smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES. Sťažovatelia považovali tieto otázky za smerodajné pre eurokonformné zodpovedanie nastolenej otázky, pričom vzhľadom na skutočnosť, že uvedené otázky sa týkajú únieového práva, tie mohli byť zodpovedané len v súčinnosti so Súdnym dvorom, teda postupom podľa § 162 ods. 1 písm. c) CSP. Najvyšší súd sa s touto argumentáciou nestotožnil, neprisvojil si právomoc vykladať únieové právo, pretože predmetom konania bolo riešenie právnej otázky, či z § 4 ods. 2 písm. i) zákona č. 258/2001 Z. z. a jeho jazykového, ako aj logického výkladu vyplýva potreba členenia splátok úveru na splátku istiny, úrokov a poplatkov. Veľký senát najvyššieho súdu riešil vec výlučne v intenciách výkladu vnútroštátnej právnej úpravy s prihliadnutím na smernicu Rady 87/102/EHS a neskôr prijatú smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES. Najvyšší súd bol toho názoru, že poskytol historický vývoj dotknutého ustanovenia zákona č. 258/2001 Z. z. S poukazom na novú právnu úpravu § 9 ods. 2 písm. l), resp. zákona č. 129/2010 Z. z., ktorej znenie je v dotknutej časti identické, na skutočnosť, že sa judikatúra (k zákonu č. 129/2010 Z. z.) jednoznačne ustálila (navyše, je potvrdená rozhodovacou činnosťou Súdneho dvora v rozhodnutí C-42/15 z 9. novembra 2016), a na právne názory vyjadrené v stanoviskách dovolací súd nevidel dôvod nesúhlasiť s právnym názorom postupujúceho senátu 5C. Vo zvyšnej časti sťažnosti obsahovo vyhodnocuje argumentáciu sťažovateľov len ako polemiku s právnym názorom dovolacieho súdu. S prihliadnutím na uvedené najvyšší súd považoval napadnutý rozsudok v celom rozsahu za právne správny, dostatočne, jasne a zrozumiteľne odôvodnený, zohľadňujúci aktuálnu judikatúru tak vnútroštátnu, ako aj Súdneho dvora a odkázal v celom rozsahu na závery v ňom obsiahnuté. V závere svojho stanoviska predsedníčka občianskoprávneho kolégia uviedla, že je na zamyslenie skutočnosť, že predseda senátu ústavného súdu, prijímajúceho ústavnú sťažnosť na ďalšie konanie, je súčasne vedúcim Katedry občianskeho práva Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, ktorá so stanoviskom postupujúceho senátu dovolacieho súdu nesúhlasila a vo veci výkladu dotknutého ustanovenia zákona zaujala opačný postoj.

9. Zúčastnená osoba svoje právo vyjadriť sa k prijatej sťažnosti využila. V podaní doručenom 14. novembra 2024 rozsiahlo argumentuje. Vychádzajúc z obsahu rozhodnutia ústavného súdu o prijatí sťažnosti, ako nosný argument identifikuje námietku, že najvyšší súd pri výklade sporného

ustanovenia vnútroštátneho práva v kontexte aplikovateľnej smernice a rozdielnej judikatúry dovolacieho súdu pri riešení tejto otázky pochybil, ak sa neobrátil na Súdny dvor, keďže pre eurokonformnú aplikáciu vnútroštátneho práva bolo potrebné uskutočniť výklad transponovanej smernice.

10. Zúčastnená osoba v nadväznosti na to argumentuje formuláciou vznesených otázok sťažovateľov v dovolaní tak, ako ich identifikoval a formuloval najvyšší súd, vychádzajúc z obsahu dovolania. Dospieva k záveru, že položené otázky nespĺňajú požiadavku relevantnosti s poukazom na judikatúru Súdneho dvora (C-3/16 – Aquino zo 16. marca 2017 bod 43, argumentáciu), v danej veci ide o prípad *acte clair*, teda neexistenciu rozumných pochybností o výklade (C-587/17 P- Belgicko/Komisia, bod 77). Ďalej ponúka svoj pohľad na vzťah oboch smerníc (minimálna a maximálna harmonizácia) a vnútroštátnej úpravy (podľa staršieho a novšieho zákona o spotrebiteľskom úvere), z ktorého vyvodzuje záver o aplikácii a interpretácii vnútroštátnej normy, ku ktorej Súdny dvor neposkytuje výklad a dospieva k záveru, že v danej veci najvyšší súd nebol povinný obrátiť sa na Súdny dvor s prejudiciálnou otázkou, pretože nebol potrebný záväzný výklad smernice Rady č. 87/102/EHS.

11. Sťažovatelia sa k doručenému stanovisku najvyššieho súdu a zúčastnenej osoby vyjadrili podaním doručeným 5. decembra 2024. K argumentácii najvyššieho súdu uviedli, že ju považujú za zmätočnú, keď na jednej strane tvrdí, že uskutočnil iba výklad vnútroštátneho práva, pričom následne dodáva, že pri rozhodovaní prihliadal na smernicu Rady 87/102/EHS a smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES. Uvedené len potvrdzuje dôvodnosť ich argumentácie, že najvyšší súd vykladal právo Európskej únie. Tvrdí, že ani vyjadrenie najvyššieho súdu neprinieslo jasné a zrozumiteľné zodpovedanie všetkých právnych a skutkovo relevantných otázok a najmä z akého dôvodu vec nebola predložená Súdnemu dvoru. Nesúhlasí s názorom zúčastnenej osoby, že rozhodnutie Súdneho dvora by nemalo žiaden význam pre konečné rozhodnutie, keď aj samotný najvyšší súd prihliadal na označené smernice, navyše, posudzoval vnútroštátnu úpravu, ktorá má pôvod v európskom práve. V súvislosti s jej ďalším tvrdením, že ide o prípad *acte claire*, už len samotný postup najvyššieho súdu (zjednotenie odchylných právnych názorov) je dôkazom, že správna aplikácia úniového práva je nejednoznačná a existuje rozumná pochybnosť, ako by príslušná otázka mala byť zodpovedaná. Sťažovatelia ani nedostatočnú argumentáciu, čo sa týka formulovania otázok, nepovažujú za prekážku povinnosti súdu formulovať otázku, ktorej odpoveď je významná pre rozhodnutie vo veci s poukazom na rozsudok Súdneho dvora zo 4. októbra 2018, Kamenova, C-105/17, bod 21, a rozsudok z 9. novembra 2023 Všeobecná úverová banka C-598/21, bod 72. Pokiaľ zúčastnená osoba uvádza, že porušenie ústavnej povahy nie je možné vyvodiť z čl. 38 charty, sťažovatelia dodávajú, že práve ochrana spotrebiteľa, princípy a politiky Európskej únie v tejto oblasti sú nosným pilierom práva Európskej únie. Príkladom pritom odkazujú na uznesenie ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 124/2020 z 15. apríla 2020.

12. Na základe uvedeného sťažovatelia zotrvali na dôvodnosti sťažnosti.

13. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ústavnou sťažnosťou, stanoviskami účastníkov konania, ako aj s obsahom spisu dospel k názoru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

IV. Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

14. Reálne uplatnenie základného práva na súdnu ochranu predpokladá, že účastníkovi súdneho konania sa súdna ochrana poskytne v zákonom predpokladanej kvalite, pričom výklad a používanie príslušných zákonných ustanovení musí v celom rozsahu rešpektovať uvedené základné právo účastníkov garantované v čl. 46 ods. 1 ústavy. Výklad a aplikácia zákonných predpisov zo strany všeobecných súdov musí byť preto v súlade s účelom základného práva na súdnu ochranu, ktorým je poskytnutie materiálnej ochrany zákonnosti tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov konania. Aplikáciou a výkladom týchto ustanovení nemožno obmedziť toto základné právo v rozpore s jeho podstatou a zmyslom (IV. ÚS 295/2012).

15. Ústavný súd zároveň pripomína, že arbitrárnosť a zjavná neodôvodnenosť rozhodnutí všeobecných súdov je najčastejšie daná rozporom súvislostí ich právnych argumentov a skutkových okolností prerokúvaných prípadov s pravidlami formálnej logiky alebo absenciou jasných a zrozumiteľných odpovedí na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (III. ÚS 209/04).

16. V súvislosti s výhradou o nedostatkoch formulovaných otázok sťažovateľmi v dovolaní ústavný súd poukazuje na svoju judikatúru, podľa ktorej namietaná právna otázka môže vyplynúť z textu dovolania a nemusí byť formálne vymedzená v jeho konkrétnej časti. Dovolací súd sa má pokúsiť autenticky porozumieť dovolateľovi – textu jeho dovolania ako celku, ale, na druhej strane, nedotvárať vec na úkor protistrany. Nie je úlohou najvyššieho súdu „hádať“, čo povedal dovolateľ, ale ani vyžadovať dokonalú formuláciu dovolacej otázky (IV. ÚS 443/2020, IV. ÚS 62/2022).

17. Vzhľadom na sporný záver najvyššieho súdu o nepotrebnosti položenia prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru ústavný súd považuje za nevyhnutné poukázať na už vyslovené závery ústavného súdu k povinnosti najvyššieho súdu, ktorý ako posledný v rámci vnútroštátnych, účinných opravných prostriedkov rozhoduje ako súd konajúci o veci samej na rozdiel od ústavného súdu, ktorý síce poskytuje ako vnútroštátny súd ochranu základným právam a slobodám sťažovateľov, ale nekoná a nerozhoduje vo veci samej.

18. Konanie podľa čl. 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie je založené na delbe úloh medzi vnútroštátnymi súdmi a Súdny dvorom. Je vecou len vnútroštátneho súdu, pred ktorým začal spor a ktorý nesie zodpovednosť za súdne rozhodnutie, posúdiť so zreteľom na konkrétne okolnosti veci nevyhnutnosť rozsudku o prejudiciálnej otázke pre vydanie rozsudku vo veci samej, ako aj relevantnosť otázok, ktoré položí Súdnemu dvoru (III. ÚS 388/2010, III. ÚS 18/2018).

19. Subjekty oprávnené, resp. povinné predložiť prejudiciálnu otázku Súdnemu dvoru sú upravené v čl. 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. V danom prípade je možné najvyšší súd, ktorý vystupuje v pozícii dovolacieho súdu, považovať za súd, ktorý je povinný obrátiť sa na Súdny dvor, keď sa v konaní pred ním vyskytla otázka nutnosti výkladu práva Únie, keďže pri rozhodovaní o dovolaní proti jeho rozhodnutiu nie je prípustný opravný prostriedok.

20. V zmysle konštantnej judikatúry Súdneho dvora (rozsudok Súdneho dvora zo 6. 10. 1982 vo veci 283/81, Cilfit a i., EU:C:1982:335, bod 21; z novších rozsudok Súdneho dvora zo 6. 10. 2021 vo veci C-561/19, Consorzio Italian Management e Catania Multiservizi et Catania Multiservizi, EU:C:2021:799, bod 33) môže byť vnútroštátny súd oslobodený od povinnosti

predložiť prejudiciálnu otázku len v prípade, že: a) položená otázka nie je relevantná, alebo b) predmetné ustanovenie práva Únie už bolo predmetom výkladu zo strany Súdneho dvora (*acte éclairée*), alebo c) správny výklad práva Únie sa javí byť taký jasný, že neponecháva miesto na žiadne primerané pochybnosti (*acte clair*). Totožne pozri aj III. ÚS 251/2022 (ZNaU 36/2022).

21. Skutočnosť, že účastník konania pred vnútroštátnym súdom nemá nárok na predloženie prejudiciálnej otázky, potvrdil aj ESĽP. V rozsudku z 20. septembra 2011 vo veci Ullens de Schooten a Rezábek proti Belgicku (sťažnosti č. 3989/07 a 38353/07) uviedol, že dohovor sám osebe negarantuje právo na to, aby vnútroštátny sudca predložil prejudiciálne otázky inému vnútroštátnemu alebo nadštátnemu súdnemu orgánu. Napriek tomu z čl. 6 ods. 1 dohovoru vyplýva povinnosť vnútroštátneho súdu odôvodniť zamietnutie návrhu na predloženie prejudiciálnej otázky s ohľadom na výnimky vyplývajúce z judikatúry Súdneho dvora. Vnútroštátny súd teda musí uviesť dôvody, pre ktoré sa domnieva, že ide o situáciu, v ktorej je oslobodený od povinnosti predložiť prejudiciálnu otázku Súdnemu dvoru (m. m. I. ÚS 241/2024).

22. Ústavný súd pripomína, že v prípade, ak súd, ktorý je súdom, proti ktorého rozhodnutiu už niet žiadneho opravného prostriedku, nepredloží prejudiciálnu otázku Súdnemu dvoru, hoci tak urobiť mal, otvára sa otázka ústavnosti jeho postupu so zreteľom na čl. 46 ods. 1 ústavy (základné právo na súdnu ochranu) a čl. 48 ods. 1 ústavy (základné právo na zákonného sudcu) (m. m. I. ÚS 241/2024).

23. Tieto zásady týkajúce sa vzťahu ústavného súdu a všeobecných súdov pri ochrane ústavnosti, ktoré možno vyvodiť z doterajšej konštantnej judikatúry ústavného súdu, boli relevantné aj v danej veci. Z týchto hľadísk preto ústavný súd posudzoval aj sťažovateľmi napadnuté rozhodnutie najvyššieho súdu.

24. Reflektujúc judikatúru ESĽP a prístup k dodržaniu záruk vyplývajúcich z čl. 6 ods. 1 dohovoru v kontexte dostatočnosti odôvodnenia otázky potreby prerušenia dovolacieho konania a predloženia prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru, ústavný súd pristúpil k posúdeniu dôvodnosti námietky sťažovateľov, či najvyšší súd odôvodnil svoj záver o nepredložení veci Súdnemu dvoru relevantnými dôvodmi, teda či napadnutý rozsudok v tomto smere možno považovať za ústavne udržateľný.

25. Ústavný súd po preskúmaní veci dospel k záveru, že sťažnosť sťažovateľov je dôvodná. Najvyšší súd sa dopustil pochybenia, ktoré následne vyústilo do vydania napadnutého rozsudku. Pochybenie spočíva v nesprávnych východiskách pri formulovaní záveru o nepotrebnosti predložiť vec Súdnemu dvoru, ako aj záveru, že ide o eurokonformný výklad aplikovanej vnútroštátnej normy.

26. Najvyšší súd v odôvodnení svojho rozsudku po rekapitulácii vývoja prijímania vnútroštátnych právnych noriem týkajúcich sa výkladu nastolenej otázky uviedol, že smernica 87/102/EHS (upravujúca minimálny štandard) bola derogovaná a nahradená smernicou 2008/48/ES (upravujúca maximálny štandard), a to za odlišnej metódy transpozície jej obsahu. Smernica 2008/48/ES zrušila a nahradila smernicu 87/102/EHS, a teda bola reakciou na predchádzajúcu právnu úpravu, avšak primárny cieľ oboch smerníc bol rovnaký – zabezpečiť ochranu spotrebiteľa (body 19 až 20 napadnutého rozsudku).

27. Následne najvyšší súd analyzoval vzťah zákona č. 258/2001 Z. z. a zákona č. 129/2010 Z. z. a konštatoval, že je možné aplikovať generálne pravidlo medzi *lex posterior derogat legi priori* a z uvedenej premisy vyvodil, že uvedené je podstatné pre možnosti interpretácie právnych noriem v nich obsiahnutých. Keďže došlo len k precizovaniu skoršej právnej úpravy novou totožne formulovanou normou, možno spôsob interpretácie novšej právnej úpravy prevziať aj na staršiu (bod 21 napadnutého rozsudku). Na základe identického znenia neskoršej právnej úpravy so skoršou dospel najvyšší súd k záveru, že z aplikovateľnej staršej normy [§ 4 ods. 2 písm. i) zákona č. 258/2001 Z. z.] nie je možné vyvodiť záver, ktorý by požadoval potrebu členenia splátky na presný rozpis plánovanej amortizácie dlhu, teda rozpis splátok úveru po častiach (bod 23 napadnutého rozsudku).

28. V súvislosti s námietkou sťažovateľov o existencii vady podľa § 420 písm. f) CSP dospel k záveru, že odôvodnenie rozsudku odvolacieho súdu spĺňa všetky zákonné kritériá v zmysle § 393 CSP, preto konštatoval, že tento dovolací dôvod nie je daný.

29. Ústavný súd z predloženého súdneho spisu, dovolania a citovaných častí napadnutého rozsudku konštatuje tieto relevantné skutočnosti: a) sťažovatelia sa domáhali eurokonformného výkladu normy, teda § 4 ods. 2 písm. i) zákona č. 258/2001 Z. z. už v odvolacom konaní a neskôr aj v dovolaní s poukazom na obsah odklonu v rozhodnutiach (sp. zn. 4Cdo/122/2019 z 29. apríla 2020 a sp. zn. 7Cdo/112/2019 zo 7. októbra 2019, bod 23, v ktorom najvyšší súd vyslovil záver, že eurokonformným výkladom tejto normy je potrebné dospieť k záveru, že neukladá povinnosť rozpis splátok úveru); b) najvyšší súd sám dospel k záveru, že riešenie tejto otázky je v jeho rozhodovacej činnosti rozdielna, a preto vec postúpil veľkému senátu občianskoprávneho kolégia na účel zjednotenia odchylných právnych názorov záväzným právnym názorom na otázku výkladu sporného § 4 ods. 2 písm. i) zákona č. 258/2001 Z. z.

30. Z uvedeného možno vyvodiť, že pri skúmaní rozchádzajúcich sa právnych názorov na výklad spornej normy najvyšší súd musel implicitne riešiť aj otázku eurokonformného výkladu normy. V tejto súvislosti je potrebné ozrejmiť, že za takejto procesnej situácie sťažovatelia neboli povinní navrhnúť prerušenie konania a formulovať konkrétnu prejudiciálnu otázku, pretože platformou rozhodovania najvyššieho súdu nebol návrh sťažovateľov na prerušenie konania s formulovaním relevantnej otázky adresovanej Súdnemu dvoru, ale potreba zodpovedania tejto otázky vzišla zo samotnej potreby zjednotenia odchylných právnych názorov vzhľadom na argumentáciu samotného najvyššieho súdu eurokonformným výkladom aplikovanej normy, a to práve v rozhodnutí najvyššieho súdu sp. zn. 7Cdo/112/2019 zo 7. októbra 2019. Navyše, je potrebné dodať, že o potrebe predložiť vec Súdnemu dvoru rozhoduje súd aj bez návrhu (pozri body 19 a 24 tohto nálezu).

31. Je nesporné, že vždy, ak je aplikovaná vnútroštátna norma, ktorá má svoj pôvod v transponovanej smernici (ako zdroja sekundárneho práva EÚ), je potrebné uskutočniť eurokonformný výklad danej vnútroštátnej normy, pokiaľ sú na to splnené predpoklady a podmienky. V rámci toho je potrebné zistiť, či transpozíciou bolo prevzaté pravidlo uvedené v smernici v celosti, alebo sčasti, či pravidlo v smernici zakotvuje konkrétne subjektívne právo jednotlivca a v neposlednom rade okrem iného aj ustáliť, či výklad pravidla formulovaného smernicou je sporný, resp. naopak, že jeho výklad spadá pod *acte clair* a následne porovnaním s vnútroštátnou normou zistiť, či došlo k jej transpozícii správne (v nevyhnutnom rozsahu),

a následne uskutočniť výklad vnútroštátnej normy v súlade s európskym právom, v danom prípade čl. 4 ods. 2 písm. c) smernice Rady 87/102/EHS v znení smernice Rady 90/88/EHS, a s jej cieľom a účelom uvedeným v recitály príslušnej smernice.

32. Až po zodpovedaní týchto otázok je totiž možné dospieť k záveru, či vo veci konajúci súd v súlade s právom sťažovateľov na súdnu ochranu a spravodlivý proces dostatočne vyhodnotil potrebu obrátiť sa na Súdny dvor pri riešení eurokonformného výkladu vnútroštátnej normy, ktorej výklad vzhľadom na transpozíciu mohol byť sporný.

33. Vychádzajúc z obsahu dotknutých smerníc, ich transpozície do právneho poriadku Slovenskej republiky vo forme zákona č. 258/2001 Z. z. a neskôr zákona č. 129/2010 (ktorým bol zrušený a nahradený zákon 258/2001 Z. z.) a ich vzájomného vzťahu je potrebné v prvom rade uviesť, že sporné ustanovenie aplikovateľného § 4 ods. 2 písm. i) zákona č. 258/2001 Z. z. v rozhodnom čase znelo: *„Zmluva o spotrebiteľskom úvere okrem všeobecných náležitostí musí obsahovať výšku, počet a termíny splátok istiny, úrokov a iných poplatkov.“*

34. Touto normou bol transponovaný čl. 4 ods. 2 písm. c) smernice Rady 87/102/EHS v znení smernice Rady 90/88/EHS, ktorý znel: *„písomná (úverová) zmluva zahŕňa údaje o výške, počte a frekvencii alebo dátumoch platieb, ktoré musí spotrebiteľ zrealizovať s cieľom splácania úveru, ako aj úrokových platieb a iných poplatkov; podľa možnosti sa uvedie aj celková čiastka týchto platieb.“*

35. Podľa názoru ústavného súdu z takto smernicou formulovaného pravidla nie je možné bez ďalšieho a bez relevantných pochybností vyvodiť, že smernica v tejto časti nevyžadovala, aby vnútroštátna transponovaná právna úprava umožňovala taký výklad vnútroštátneho práva, resp. aplikovateľného pravidla, ktorý by viedol k záveru o nepotrebnosti členenia splátok úveru rozpisom na istinu, úroky a poplatky. Inými slovami, samotné pravidlo zakotvené v čl. 4 ods. 2 písm. c) smernice ako minimálny štandard harmonizácie je nejasný v tom, či vyžaduje, aby v zmluve o úvere boli údaje o splátkach, resp. platiach diferencovane rozpísané na istinu, úrok a poplatky. Podľa názoru ústavného súdu nejde o *acte clair*, teda jednoznačný výklad pravidla vyžadovaného smernicou, resp. aplikovateľného práva Európskej únie. Keďže sporným v konaní nebola skutočnosť, že Súdny dvor neposkytol k tomuto článku smernice výklad v rámci svojej rozhodovacej činnosti, ani jej relevancia pre rozhodnutie o veci samej, pre vyriešenie otázky výkladu vnútroštátnej normy, ktorá predstavuje transpozíciu tohto článku smernice, bolo potrebné obrátiť sa na Súdny dvor s formulovaním vhodnej prejudiciálnej otázky, aby poskytol výklad príslušného transponovaného článku smernice v tom smere, či bráni na vnútroštátnej úrovni prijať normu, ktorej zjednocujúci výklad v konečnom dôsledku znamená, že nie je potrebné splátky úveru rozpisovať na istinu, úroky a poplatky.

36. Vychádzajúc z uvedeného, je potom argumentácia výkladom neskoršej smernice, ako aj argumentácia *lex posterior derogat legi priori* nenáležitá a nesprávna. V prvom prípade z toho dôvodu, že nedáva konzistentné odpovede na otázku, či nejednoznačne formulované pravidlo staršej smernice, ktoré bolo modifikované a nahradené neskoršou smernicou, ktorá už nevyžaduje takéto členenie splátok úveru (podopreté judikatúrou Súdného dvora), vzhľadom na rozdielny režim štandardu harmonizácie týchto smerníc umožňovalo členskému štátu únie prijať takú vnútroštátnu normu, ktorá (resp. jej výklad) nevyžaduje rozpísanie splátky úveru na istinu, úroky a poplatky. V druhom prípade z toho dôvodu, že zákon č. 129/2010 Z. z. vo svojom prechodnom ustanovení

§ 25 ods. 1 a 2 výslovne upravuje a rieši právny režim vzťahujúci sa na konkrétnu úverovú zmluvu uzatvorenú za platnosti a účinnosti zákona č. 258/2001 Z. z. aj s tam vymenovanými výnimkami.

37. Na základe uvedených úvah a dôvodov ústavný súd konštatuje, že záver o nepotrebnosti predloženia otázky Súdnemu dvoru je vecne nesprávny a arbitrárny, pretože samotný transponovaný článok 4 ods. 2 písm. c) smernice Rady 87/102/EHS v znení smernice Rady 90/88/EHS a jeho obsah nemožno bez rozumných pochybností považovať za jednoznačný (*acte clair*), pričom výklad predmetného pravidla článku smernice Súdny dvor dosiaľ neuskutočnil a tento jeho výklad bol potrebný pre eurokonformný výklad vnútroštátnej normy v kontexte riešenia nastolenej právnej otázky výkladu § 4 ods. 2 písm. i) zákona č. 258/2001.

38. Keďže najvyšší súd uskutočnil výklad príslušného článku smernice, čl. 4 ods. 2 písm. c) smernice Rady 87/102/EHS v znení smernice Rady 90/88/EHS, za pomoci argumentu o záväznom výklade takmer identického znenia článku smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES, tak ako ho poskytol Súdny dvor vo viacerých svojich rozhodnutiach, prisvojil si právo interpretovať právo Únie.

39. Najvyšší súd tým, že uskutočnil eurokonformný výklad vnútroštátneho práva za situácie, že výklad aplikovateľného pravidla podľa smernice bol a je nejednoznačný, pričom dosiaľ Súdny dvor neposkytol výklad predmetného článku smernice, postupoval nesprávne, pretože neboli splnené predpoklady na eurokonformný výklad vnútroštátnej aplikovateľnej normy. Vychádzajúc z uvedeného bol najvyšší súd povinný vec predložiť Súdnemu dvoru na účel poskytnutia výkladu článku smernice z hľadiska minimálneho štandardu samotnej smernice. Únijnou dimenziou prejednávaného prípadu sa najvyšší súd zaoberal nedostatočne, hoci je zrejmé, že vzhľadom na existujúcu judikatúru Súdneho dvora (týkajúcu sa prípustných výnimiek) mal za už uvedených okolností vyvodiť, že predbežná (prejudiciálna) otázka mala byť položená.

40. Nedostatočným odôvodnením tohto svojho postupu a predčasne prijatým záverom o eurokonformnom výklade vnútroštátnej normy, ktorá má svoj pôvod v úniomom práve, došlo k porušeniu práva sťažovateľov na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, 36 ods. 1 listiny a spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

41. V súvislosti s namietaným porušením práva na zákonného sudcu napadnutým rozsudkom ústavný súd konštatuje, že k porušeniu práva na zákonného sudcu pôjde v prípade aplikácie úniového práva (za ktorú sa považuje aj aplikácia vnútroštátnej normy, ktorá má pôvod v úniomom práve) vtedy, keď všeobecný súd (ktorého rozhodnutie už nemožno napadnúť ďalšími opravnými prostriedkami, ktoré poskytuje podústavné právo) nepoloží predbežnú otázku Súdnemu dvoru svojoľne, teda v rozpore s platným právom. Za výkon svojoľie sa považuje aj také konanie súdu poslednej inštancie aplikujúceho normy úniového práva, pri ktorom súd odmietne predloženie predbežnej otázky Súdnemu dvoru z neobhájiteľných dôvodov, pričom svoje odmietnutie riadne neodôvodní vrátane posúdenia výnimiek, ktoré vypracoval vo svojej judikatúre Súdny dvor.

42. Ústavný súd preto konštatuje, že pokiaľ všeobecný súd vykonal eurokonformný výklad transponovanej úniovej normy sám, hoci neboli na to splnené podmienky z dôvodu nejednoznačnosti výkladu aplikovateľného práva únie, ktorý mohol poskytnúť len Súdny dvor, odoprel sťažovateľom právo na zákonného sudcu garantované v čl. 48 ods. 1 ústavy a čl. 38 ods. 1 listiny (bod 1 výroku nálezu).

43. Keďže najvyšší súd neposkytol súdnu ochranu v zákonom predpokladanej kvalite, možno zároveň konštatovať, že najvyšší súd napadnutým rozsudkom porušil aj práva na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý proces podľa čl. 47 charty. K tomuto záveru ústavný súd dospel na základe svojho zistenia, že najvyšší súd v posudzovanej veci aplikoval vnútroštátnu normu, ktorá má svoj pôvod v európskom práve, ktoré nemožno považovať za *acte clair*, pričom možno zároveň konštatovať, že v okolnostiach posudzovanej veci neboli prezentované výnimky z povinnosti vec predložiť Súdnemu dvoru na účel poskytnutia záväzného výkladu predmetného čl. 4 ods. 2 písm. c) smernice Rady 87/102/EHS v znení smernice Rady 90/88/EHS (bod 1 výroku nálezu).

44. Pokiaľ ide o namietané „právo“ podľa čl. 38 charty napadnutým rozsudkom najvyššieho súdu, je potrebné uviesť, že ústavný súd dosiaľ vo svojej rozhodovacej činnosti predmetný článok vnímal ako právo, hoci k vysloveniu porušenia tohto článku dosiaľ v konaní o ústavnej sťažnosti nedošlo (z rôznych dôvodov, pozn.). Pri hlbšej analýze predmetného článku charty za pomoci oficiálnych vysvetliviek k charte (k predmetnému článku, ako aj čl. 52 ods. 5 charty) je potrebné prisvedčiť argumentácii zúčastnenej osoby v tom smere, že predmetný článok charty upravuje zásady, ktoré sú založené na čl. 169 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. V kontexte obsahu čl. 52 ods. 5 charty je potom potrebné konštatovať, že v rámci konania o ústavnej sťažnosti podľa čl. 127 ústavy neprichádza do úvahy vyslovenie porušenia tohto článku charty, keďže upravuje „len“ zásady, ktorých dodržiavanie môže byť predmetom prieskumu legislatívnych alebo vykonávacích aktov (prijatých Úniou v súlade s jej právomocami a členskými štátmi, avšak iba v prípade, ak vykonávajú právo Únie). Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd konštatuje nedostatok právomoci ústavného súdu konať a rozhodnúť o namietanom porušení čl. 38 ústavy v konaní o sťažnosti podľa čl. 127 ods. 1 ústavy, ktorý nevyhnutne viedol k nevyhoveniu sťažnosti v tejto časti (bod 4 výroku nálezu).

45. Ústavný súd na základe svojho zistenia, že napadnutým rozsudkom najvyššieho súdu došlo k porušeniu označených práv sťažovateľov, napadnutý rozsudok najvyššieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie a rozhodnutie (bod 2 výroku nálezu).

46. V ďalšom postupe je najvyšší súd viazaný právnym názorom ústavného súdu vysloveným v tomto rozhodnutí (§ 134 ods. 1 zákona o ústavnom súde). Je tiež viazaný rozhodnutím o vrátení veci na ďalšie konanie, ktoré je vykonateľné jeho doručením (§ 134 ods. 2 zákona o ústavnom súde).

47. Na záver ústavný súd k vyjadreniu predsedníčky občianskoprávného kolégia najvyššieho súdu, ktorá považovala za potenciálne relevantnú skutočnosť, že predseda senátu ústavného súdu sa zúčastnil na tvorbe stanoviska Katedry občianskeho práva Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, zovšeobecňujúco uvádza, že stanovisko katedry vyjadruje akademický názor kolektívu členov katedry a nezaväzuje sudcu ústavného súdu ako člena tejto katedry v jeho rozhodovacej činnosti pri posudzovaní procesného postupu a rozhodnutia všeobecného súdu v konkrétnom konaní. Podľa § 49 ods. 3 zákona o ústavnom súde sa za predchádzajúcu účasť sudcu ústavného súdu na veci nepovažuje vyslovenie názorov na právne otázky spojené s prejednávanou vecou v rámci jeho vedeckej, pedagogickej alebo literárnej činnosti.

V. Trový konania

48. Vychádzajúc z § 1 ods. 3 a § 11 ods. 3 vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov, ústavný súd priznal podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde sťažovateľom náhradu trov konania z dôvodu trov právneho zastúpenia, a to za tri úkony právnej služby, dva vykonané v roku 2023 (príprava a prevzatie veci a písomné vyhotovenie ústavnej sťažnosti) v hodnote po 208,67 eur, a jeden v roku 2024 (podanie vo veci samej) v hodnote 343,25 eur vrátane troch režijných paušálov (dvakrát v hodnote po 12,52 eur a raz v hodnote 13,73 eur), ktorá sa vzhľadom na skutočnosť, že právny zástupca je aj platcom dane z pridanej hodnoty, zvyšuje o 20 %. Advokátom vyčíslené trovy právneho zastúpenia v konaní pred ústavným súdom tak, ako to vyplýva zo súdneho spisu predstavujú 1 165,19 eur (bod 3 výroku nálezu).

49. Priznanú náhradu trov konania je najvyšší súd povinný zaplatiť na účet právneho zástupcu sťažovateľov (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 CSP) v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

50. Toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia poslednému z účastníkov konania (§ 70 ods. 1 zákona o ústavnom súde).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 11. decembra 2024

Peter Molnár
predseda senátu